

BREU RESUM DE LA XERRADA DELS 300 ANYS DE RESISTÈNCIA AL TERRA

maulets, assemblea de l'Horta

[l'Horta, 29/03/2007]

Aquí teniu un breu resum de la xerrada que es va fer al Terra en el marc de les Falles 2007.

1702-2007, 300 ANYS DE RESISTÈNCIA OPRIMIDES I OPRESSORS ALS PAÏSOS CATALANS

Per Juli Cuéllar, historiador

Identitats en la història

La primera consideració que cal fer quan parlem d'identitats nacionals és situar-nos temporalment. És cert que els orígens comuns del que avui anomenem Països Catalans es remunten al segle XIII. Sense aquest lligam històric no s'entén la nostra singularitat nacional, una singularitat que rau en un fet que sovint oblidem: a l'edat mitjana i part de la moderna érem un poble sobirà, amb constitucions, furs, cartes de població i un complex desplegament institucional.

Ara bé, l'adscripció identitària medieval i moderna tenia altres punts de referència: els estaments (noblesa, clergat, serfs), els gremis o la religió. En canvi, la idea nacional contemporània parteix, bàsicament (però no de forma exclusiva), de l'impacte de la Revolució francesa, quan una porció del tercer estat (la burgesia) emergeix i capgira els privilegis dinàstics i el dret de sang. Neix la idea de Nació, sustentada en la voluntat democràtica del poble (autodeterminació).

La democràcia burgesa (capitalista) va idear un Estat Nació a la mida de la nova classe social. Els drets formals que reconeix, molts dels quals seran assolits després d'àrdues batalles, no es corresponen amb la realitat d'injustícia social que genera la nova societat classista del capitalisme.

Les contradiccions seran permanents i, per tant, els processos de nacionalització o construcció nacional, sobretot en l'espai europeu, estaran condicionats per la lluita obrera, l'antiesclavisme, antiimperialisme i el feminisme.

Més enllà de les polèmiques recurrents sobre els orígens de la Nació i del Nacionalisme (en el cas català ben resoltes pels estudis de Toni Strubell), crec que el més important és no perdre de vista que no hi ha posicions homogènies i que cal partir de processos dialèctics. Les classes dominants, malgrat que imposen les seves idees i interessos, tot sovint es veuen obligades a cedir a causa de la lluita dels oprimits.

La pèrdua de la sobirania

Fa 300 anys, entre 1707 i 1715, els Països Catalans varen ser derrotats militarment i ocupats. València, Catalunya i Mallorca varen ser reduïts a les lleis de Castella per "justo derecho de conquista". Els Decrets de la Nova Planta, posaren fi a la temptativa de la incipient burgesia mercantil catalana de capgirar l'hegemonia aristocràtica castellana del Regne d'Espanya, se saldà en un fracàs estrepitós. França i Espanya, com ja havia passat en el segle XVII amb la Guerra dels Segadors, esclafaren el reeiximent d'un espai dinàmic a semblança dels Països Baixos.

Les arrels populars del nacionalisme als Països Catalans

El creixement econòmic del segle XVIII sense un poder polític autòcton, amb una burgesia plenament anul·lada com a classe nacional, subsidiària de la Corte de Madrid i abocada a la construcció de l'Estat liberal espanyol.

Al llarg del segle XIX, la catalanitat cal cercar-la a les classes populars, que mantenen l'idioma i les tradicions comunitàries.

La Renaixença (cultural i literària) fou un moviment transversal, però amb dos vessants:

- burgesa i conservadora, que desembocarà en el regionalisme catòlic i vigatà
- popular, representada pel republicanisme federal (per ex. Narcís Roca i Ferreras) i l'incipient catalanisme liberal (Valentí Almirall).

Al camp, el l'Estat liberal serà contestat pel carlisme, que més enllà de les consignes religioses i dinàstiques, defensarà la restitució dels furs i combatrà la irrupció del capitalisme.

Als nuclis urbans i eixos industrials amb presència obrera, sorgeix el republicanisme, que als Països Catalans, tindrà una clara orientació federal i serà l'embrió de l'obrerisme internacionalista. Precisament, les primeres formulacions "modernes" de sobirania radical les trobem en les proclames de l'Estat Català (11 de febrer de 1873), el moviment cantonalista o, posteriorment, en el Pacte de Tortosa (1869).

L'evolució cap a un moviment d'alliberament nacional català mai serà lineal i caldrà esperar als anys 30 del segle XX, i encara amb moltes contradiccions, per visualitzar-lo. El regionalisme conservador, l'espanyolisme, la incomprensió amb l'anarquisme i, sobretot, la penetració social del lerrouxisme i el blasquisme, expliquen les dificultats que hagueren de trampejar el nacionalisme popular i d'esquerres.

Els regionalismes

Al tombant de segle XIX, amb la pèrdua de Cuba, una part de la burgesia barcelonina hegemonitzà políticament el moviment de la Renaixença, a partir del nucli vigatà liderat per Enric Prat de la Riba, que formulà un regionalisme catòlic, conservador i possibilista que unia les províncies de Barcelona, Lleida, Tarragona i Girona.

El propòsit de catalanitzar Espanya, suplantant l'hegemonia castellana, va portar E. Prat de la Riba i Francesc Cambó a defensar la idea d'una "Catalunya Gran, dins d'una Espanya Gran", en la qual cal entendre el concepte utilitarista de Països Catalans que sempre han postulat els regionalistes de Barcelona. Aquí cal esmentar el esforços desplegats per Joan Estelrich i el paper del diputat a Corts valencià per la Lliga, Joaquim Reig, que teixí ponts amb l'empresari Ignasi Villalonga. Aquestes fórmules, per cert, no disten molt de l'actuació present dels partits de Barcelona.

El cicle del catalanisme polític (referencial per al mallorquinisme i el valencianisme) inicia la seva hegemonia a l'any 1906, i durant el primer terç del segle XX passà per tres fases:

- Conservadora
- Petit burgesa
- Obrera (frustrada per l'impacte de la guerra 1936-39)

Període republicà

El 14 d'abril de 1931 marcà una fita històrica. La primera lliçó és que l'Estat espanyol, hagué de cedir, davant la suma de l'obrerisme i la del catalanisme Tot i renunciar a la proclamació sobirana de la República catalana, el catalanisme del Principat aconseguí per la força dels esdeveniments un poder polític autònom, que condicionà les relacions amb la resta dels Països Catalans, que ho prengueren com a model de referència d'allò que calia fer als respectius territoris.

Cal esmentar fites importants com el consens idiomàtic: Normes de Castelló 1932, fi de la pugna Fabra-Alcover i de la dissidència de la Reial Acadèmia de Bones Lletres de Barcelona.

Sorgiren intel·lectuals que postularen un marc nacional de Països Catalans: Antoni Rovira i Virgili, Pompeu Fabra, Gabriel Alomar, Miquela Gralla d'Alcover.

A les comarques valencianes, tot i la reacció adversa del blasquisme, cal destacar les aportacions de Nicolau de Sueca (Nicolau Primitiu), Carles Salvador, Ernest Martínez Ferrando, Manuel Sanchis Guarner o Emili González-Nadal; i, també, de les revistes "El Camí" o "La República de les Lletres", que complementaven o aprofundien la idea d'un Estat Valencià associat, federat o confederat a un bloc nacional català en el marc d'una República Federal Espanyola.

La teoria nacional assolí durant aquest període el seu zenit amb les aportacions de Joaquim Maurín, Andreu Nin, Jordi Arquer, Joan Comorera i, en menor mesura, Jaume Compte.

La incapacitat per donar respostes a les situacions socials extremes (reforma agrària o l'atur forçós), féu que bona part dels quadres militants i de les bases sociològiques del nacionalisme republicà assumissin el comunisme i passessin a defensar la idea d'una Confederació Ibèrica de Repúbliques Socialistes, a imitació de la Unió Soviètica.

La guerra de 1936-39: el Desastre Nacional.

Fou una guerra d'agressió, importada, no fou una guerra civil entre catalans, atès que el cop d'estat militar s'originà dins la lògica sociopolítica espanyola. Els burgesos que prestaren suport als rebels eren una minoria marginal i aliena al cos social català. L'adhesió de molts burgesos al Movimiento fou ulterior i, en molts casos, forçada per les circumstàncies i pels excessos de la repressió revolucionària.

Fou una guerra social, que sense haver-la cercat desencadenà la revolució social i, per tant un enfrontament de classe contra classe.

L'actual moda de la memòria històrica, tal i com indica l'historiador mataroní, Josep Xaubet, sembla que pretengui neutralitzar els fets i els continguts revolucionaris del període de la guerra:

"Pocs llibres s'escapen a aquesta moda: ara toca parlar d'aquesta guerra (quan vint anys enrera era tabú), en un intent per part del sistema per assimilar i neutralitzar allò que de revolucionari, d'alternatiu, tenia el conflicte de 1936 a 1939, que no fou més que la culminació d'un procés de llarga durada, que venia de seixanta anys abans, almenys. El resultat d'una cultura alternativa, popular catalana, obrerista, d'un moviment social i polític ric, divers, lliure i per ço enfrontat amb l'establishment. Desconegut per haver estat sempre reprimat. Un moviment d'alliberament nacional, català, en definitiva."

Franquisme: el feixisme espanyol

Objectius. Abolir la lluita obrera, l'emancipació femenina i el catalanisme: destruir les bases materials de la societat catalana contemporània.

Des dels Països Catalans, els objectius del franquisme no només responien a una ideologia determinista espanyola sinó a les exigències econòmiques del desenvolupament capitalista.

La possibilitat d'un acord social català (classe mitjana - burgesia) fou avortada amb la derrota i ocupació militar del nostre poble.

El feixisme espanyol desplega amb brutalitat tota la seva maquinària repressiva, amb la voluntat de suprimir qualsevol vestigi de les llibertats democràtiques i, amb més o menys encert, tractà de liquidar les bases materials sobre les quals havien sorgit el catalanisme, el moviment obrer i els nous rols sexuals i econòmics de les dones.

A més a més de l'espoli fiscal i de recursos naturals, cal comptar que la submissió o adhesió de la burgesia se segellà gràcies a l'extracció intensiva de plus-vàlues sense cap contrapartida social.

Exili i resistència

L'exili i la repressió a l'interior feren madurar les posicions del nacionalisme català que passà assumir el marc nacional dels Països Catalans i l'Autodeterminació com a eixos estratègics.

En aquest sentit, cal esmentar l'aportació de diversos excombatents exiliats a Mèxic que s'uniren per plantar cara als polítics i els intel·lectuals del període republicà i de la guerra de 1936-39, perquè els consideraven corresponsables del Desastre Nacional. Alternativament, plantejaven fer foc nou i iniciar una lluita armada d'alliberament nacional.

"II.- La Nació dels Catalans, Valencians i Balears haurà de mantenir entre altres manifestacions de la seva sobirania, i mentre la seguretat internacional es basi en la força armada, un exèrcit al servei de les institucions pròpies, i, a més, -si ingressa en estructures noves- al servei de la Confederació en els assumptes d'interès general. Sense Exèrcit propi, és il·lusòria tota llibertat política."

A l'interior, l'aportació resistent del FNC, va materialitzar de forma molt feble la idea d'emancipació nacional en la dècada dels anys 40 i serví de plataforma d'enllaç generacional amb els joves lluitadors dels anys 60.

Independència, Socialisme, Països Catalans

Els canvis socioeconòmics provocats després de la fi de l'autarquia, es basaren en l'expulsió de població rural del sud d'Espanya (atur encobert), la liberalització econòmica, la sobreexplotació de la classe obrera (pluriocupació) i la penetració de capitals estrangers.

Cal ressenyar l'impacte de la societat de masses, del consumisme i la nova realitat urbana de la nostra Nació (àrees metropolitanes de Barcelona-Tarragona, València, Palma de Mallorca, Alacant-Elx), que són fets que es produeixen en un breu espai de temps i sense llibertats democràtiques ni poder polític sobirà.

En aquest període sorgeix una nova classe obrera i, també, comença a emergir una nova burgesia, enriquida a redós de les xarxes clientelars de la Dictadura, sobretot en negocis especulatius.

La nova burgesia del franquisme (nous rics) és espanyola per definició i refusa qualsevol element de catalanitat: Lara, Núñez i Navarro, etc. No en va, està perfectament descrita a "Heretarà la terra" de Toni Cucarella i a les novel·les de Ferran Torrent.

En l'extrem oposat, sorgí un potent moviment popular de base nacional, estudiantil, obrer i veïnal, que més endavant incorporà sensibilitats ecologistes i feministes. En aquest marc cal situar la renovació conceptual de l'ideari nacionalista i d'esquerres de mans de pensadors com Joan Fuster, Josep Maria Llompart o Fèlix Cucurull i l'aparició de propostes orgàniques netament independentistes com el PSAN.

La feblesa organitzativa de l'independentisme i el paper jugat per la socialdemocràcia i l'eurocomunisme, impediren que els organismes populars (Assemblea de Catalunya o la Taula del País Valencià) i les iniciatives civils (Marxa per la Llibertat o Congrés de Cultura Catalana) prosperessin.

Tal i com expliquen Miquel López Crespí o Lluís Maria Xirinacs, el fet que les cúpules polítiques i sindicals pactessin una reforma de les institucions feixistes, es féu en detriment de la ruptura democràtica (República - Socialisme - Autodeterminació), és a dir, en l'exclusió explícita dels sectors anticapitalistes i independentistes.

Les autonomies espanyoles i l'hora present

La reforma del franquisme va relançar l'Estat espanyol, com a corretja de transmissió de les directrius del capitalisme europeu. Això es va fer sobre la base d'una mera descentralització administrativa (les autonomies), la captació de les elits dirigits i la desactivació dels moviments populars.

Tal i com assenyala el col·lectiu "Alternativa Països Catalans":

"Constatem que, a l'Estat Espanyol, la implantació dels Estatuts d'Autonomia, dictada des de la Constitució postfranquista, perpetua la fragmentació nacional, no ens reconeix la nostra condició de nació, ens imposa un règim monàrquic antidemocràtic i ens sotmet a un capitalisme insostenible i depredador.

L'autonomia s'ha revelat com l'últim i necessari esglaó de l'Estat Espanyol per mantenir-se social, econòmica i políticament, fet que, en la part de la nació catalana que li és sotmesa, es desplega amb una intolerable i sistemàtica espoliació."

L'única resposta va ser l'independentisme, que malgrat la repressió i la instrumentalització perpetrada des de 1989 per ERC, apunta ja com a única opció de superació del cicle regionalista / autonomista, que es va tancar definitivament el 2006. Per tant, avui dia, la via d'emancipació personal, social i nacional, és cada cop més, orientada cap a la consecució de la sobirania.

Bibliografia i referències

GONZÀLEZ VILALTA, A.: La nació imaginada. Els fonaments dels Països Catalans (1931-1939).- Editorial Afers.- Catarroja, 2006

LÓPEZ CRESPI, M.: No era això. Memòria política de la transició.- El Jonc.- Lleida, 2001

RUBIRALTA, F.: Una història de l'independentisme polític català. De Francesc Macià a Josep Lluís Carod Rovira.- Pagès.- Lleida, 2004

STRUBELL, T.: Josep Roca i Ferreras i l'origen del nacionalisme d'esquerres. Assaig basat en l'obra de recopilació duta a terme per Fèlix Cucurull.- Els Llibres del Set-ciències.- Arenys de Mar, 2000

XIRINACS, LI. M.: La traïció dels líders.- Llibres del Segle.- 1993

Ara, Independència (col·lectiu Alternativa Països Catalans): <http://blocs.mesvilaweb.cat/Ara>